

17. Buddhismens håndtering af COVID-19 globalt

Af Jørn Borup, lektor, afdeling for religionsvidenskab, Aarhus Universitet. E-mail: jb@cas.au.dk

Zoom meditation og fællesbøn, magiske amuletter og helligt vand, donationer af masker og respiratorer. Den buddhistiske verden er fordelt i adskillige kulturer inden for diverse traditioner og med forskellige responser på corona. Der findes ingen 'buddhistisk pave', ligesom munkene i klostrene kun udgør én type buddhisme, som lægfolkene i de moderne storbyer i Vesten kun har sparsom relation til. Alligevel har der i den buddhistiske verden været sammenlignelige træk, der peger på mønstre i håndteringer af pandemien. Som det er tilfældet med andre religioner, er studier af buddhisme og corona allerede blevet et emne for flere projekter og publikationer.²⁰⁵

Online dharma

Aflysninger af højtid og arrangementer har været typisk for alle buddhistiske grupper. Nogle har lukket klostre og templer helt eller delvist ned, med kun mulighed for besøg under stærkt restriktive omstændigheder. Andre er gået viralt og har flyttet de fysiske begivenheder ind i online fora med opfordring til 'stayhomeness'. I maj var det *vesak*, fejringen af Buddhas fødsel, oplysning og død, og den måske mest kendte og udbredte ceremoni især i den sydøstlige buddhisme. Flere steder har man haft korte og komprimerede udgaver heraf, med kun munke og et fåtal inviterede gæster under behørig afstand. Nogle har lavet online versioner og transmitteret live 'e-vesak'.²⁰⁶

'Online dharma' er blevet et begreb, der omfatter den digitaliserede transformation af buddhistisk lære formidlet via sociale medier som Youtube eller med interaktiv kommunikation via Zoom eller Skype. Typisk vil denne centrere sig om en munk eller lama, der principielt fortæller og agerer som vanligt, men foran en skærm. Online meditation er en anden type praksis, der har fulgt i kølvandet på nedlukningen af templer og centre. Man mødes i virtuelle rum og følger i lotusstilling instruktionerne til fælles meditation, *sammen hver for sig*. Online retræter har især i sommerperioden været udbudt af forskellige centre og templer med kombination af belæringer, guidede meditationssessioner og studier.²⁰⁷

I Japan har munke og præster på tværs af sekteriske skel udbudt online sutra recitation og bøn i det fælles initiativ 'hjemmebuddhisme' (*ochide otera*).²⁰⁸ Mindeceremonier har skiftet kulisse fra de lokale templer og præstens hjemmebesøg til at være skærmritualer med røgelse, recitation og virtuel bøn. I Kina har nedlukning betydet, at familier flere steder kun har haft mulighed for at deltage i synkrone, online dødsritualer. Festivalen den 4. april til rengøring af grave blev ligeledes konverteret til en tre minutters stilhed

²⁰⁵ Se fx. McLaughlin 2020; Salguero 2020; Ashiwa & Wank 2020; CoronAsur; Jivaka Project; Schontal & Jayatilake 2020; Silva 2020.

²⁰⁶ Chia 2020.

²⁰⁷ Buddhistdoor 2020.

²⁰⁸ Se <http://readingsutras.online>.

for de døde, pålagt af staten.²⁰⁹ Om sommeren fejrer man i Østasien de dødes kortvarige genkomst, inden de igen sendes tilbage til den anden verden. I Hawaii har efterkommere af japanske immigranter i generationer fejret mødet med forfædrene med festlige danse og traditionel musik. I sommeren 2020 blev de fysiske festivaler aflyst eller erstattet af online begivenheder med dharmaprædiken, ofringer og filmoptagelser fra tidligere danse.²¹⁰

På det kinesiske kloster Touzi har dørene været lukket, og alle fysiske begivenheder aflyst. Munkene har til gengæld haft fuldt dagsprogram med online transmissioner, hvor seniormunke har forelæst om buddhistiske temaer på WeChat og desuden vejledt i pandemi-coping med opmærksomhed på hygiejne, håndvask, mundbind, ventilering af værelser og opfordring til at forblive positive og optimistiske (Oyang 2020b). Den internationalt kendte munk Thich Nhat Hanh og dennes organisation har en kontinuerligt opdateret hjemmeside med lignende praktiske råd og konkrete buddhistiske belæringer "so that in the midst of uncertainty, you will have a gentle smile on your face, and in the midst of isolation or injustice, you will remember that we inter-are" (s. 211).

Kvaliteten af sådanne online aktiviteter afhænger naturligvis af de enkelte gruppers erfaring med og ekspertise heri. Nogle har allerede i flere år eksperimenteret med sådanne medier, ikke mindst for at tiltrække yngre generationer, ligesom især nogle af de nyreligiøse retninger har langt større fokus herpå. Erfaringer fra Japan viser, at der også kan være stor forskel mellem de enkelte religioner, og at eksperimenter med digital teknologi og online møder faktisk har vist sig at have stor værdi, også med potentielt virke for fremtiden. Cavaliere (2020) mener således, at den virtuelle transmission har tiltrukket nye og især unge mennesker, der ellers ikke har haft interesse i fysisk engagement i lokale tempelceremonier. Online praksis og "digitally mediated disembodied worship styles" (ibid, 25) ser hun derfor som en ny mulighed med potentiale for kommende demokratisering og udvidet engagement, især hos de nyreligiøse grupper med allerede udbredt erfaring med digitale virkemidler.

Rituel coping med amuletter, bønner og healing

Bøn, prædiken ('dharma tale') og meditation er udbredt i både øst og vest som typiske former for buddhistisk praksis, der også taler ind i en moderne verden. Magiske ritualer med munkerecitation af bønner og formularer til beskyttelse mod COVID-19 er mere almindelige i asiatisk sammenhæng.²¹² Det var således noget af en illustrativ begivenhed med stærk performativ værdi, da seniormunke fra Myanmar i et specialchartret fly reciterede pali-formularer til beskyttelse af landet²¹³ og en helikopter i begyndelsen af epidemien blev sendt i luften over Sri Lanka for at sprinkle helliggjort vand ud over øen. Knap så dramatisk, men givetvis ligeså effektivt, var den globalt orienterede japanske gruppe Soka Gakkai Internationals ungdomskampagner, hvor tusinder af medlemmer reciterede millioner af helligord (*daimoku*, fra

²⁰⁹ Ashiwa & Wank 2020; Det internationale Røde Kors har udgivet en kort beskrivelse af buddhisme og håndtering af død i forbindelse med COVID-19 (ICRC 2020).

²¹⁰ Et eksempel herpå er fra Ewa Hongwanji 2020: <https://www.youtube.com/watch?v=w9Yt8qO1H68>.

²¹¹ Thich Nhat Hanh Foundation 2020 <https://thichnhathanhfoundation.org/COVID-resources-dharmataks?fbclid=IwAR0ydG7n4cydlsP-cTQZrroECSNbnwCOBRLgQ8ng8HmbibT0wb6nC7HXhtw>.

²¹² 500 srilankanske munke mødtes til fælles recitation: <https://www.youtube.com/watch?v=uaD72CEcsGY>.

²¹³ Global New Light of Myanmar 2020.

Lotussutraen). I Thailand uddeler munke amuletter til personlig beskyttelse mod sygdommen,²¹⁴ og flere steder har manglen på konventionel medicinsk behandling fået alternative helbredere til at give religiøs healing og eksorcistisk uddrivelse.

Japan har en lang tradition for religiøst katastrofeberedskab til forklaring af og coping med alt fra sygdomme og epidemier til jordskælv og oversvømmelser. I forbindelse med COVID-19 har diverse ritualer da også været anvendt til afværgelse, renselse eller helbredelse. En præst tilknyttet det kendte Tōdaiji-tempel tweetede således et billede af den store Vairocana Buddha med henvisning til dets helbredende kraft²¹⁵ og ved det gamle Yakushiji-tempel i Nara har kopiering af sutraer under epidemien været tredoblet. På Naritasan Shinshōji fejrede man den årlige *setsubun*-ceremoni ved at kendte sumo-brydere og skuespillere kastede 860 kg soyabønner, 400 kg peanuts og 366 amuletter ud, akkompagneret af bønner for at ende COVID-19 epidemien (Cavaliere 2020, 3). Pilgrimsvandring afsluttet med iskolde afvaskninger under vandfald har især i esoterisk buddhisme været traditionel praksis forbundet med renselse. I coronaperioden har også denne fået en vis udbredelse som en særligt effektiv kropslig og mental beskyttelse mod smitten.²¹⁶

I Kina har buddhistklostre – inspireret af styrets opfordringer til at virke med samfundssind – afholdt ritualer til beskyttelse af nationen mod katastrofer, især henvendt til 'Medicin Buddha'. Dalai Lama har opfordret til at recitere mantraer til bodhisattvaen Tara for at få hendes beskyttelse, men måtte dog gå viralt for at afvise fortællinger tillagt ham om, at særligt hellige mantraer faktisk kunne helbrede COVID-19. Den globalt orienterede thailandske gruppe *Dhammakaya* har kombineret moderne og traditionel buddhisme i et og samme ritual: her har man opfordret til fælles online meditation mod COVID-19. Buddhister synes dog ikke at være mest tiltrukket af online religiøsitet som coping-mekanisme. Analyse af google-søgning viser, at buddhister (og hinduer) i forhold til fx kristne og muslimer har søgt mindre på bøn, og frem for coping i corona-nedlukningstiden har de været mere interesseret i søgning på religiøs fejring.²¹⁷

Nødhjælp, donationer og omvendt gavegivning

Religiøse forklaringer og coping-strategier er ligesom (alternativ) religiøs praksis væsentlige elementer i religioners responser til katastrofer og epidemier (Borup 2020). Et andet aspekt er den materielle, politiske og økonomiske håndtering heraf. Ligesom det har været tilfældet ved tidligere katastrofer (som fx tsunamier), har buddhistiske organisationer været ganske effektive med nødhjælp, fundraising og donationer. I USA har forskellige buddhistiske grupper i perioden marts til maj samlet sig om projektet 'Dharma relief' til indsamling af donationer til køb af 1.2 millioner mundbind til hospitaler. Den taiwanesiske Tzu Chi Foundation er kendt for sit fokus på global nødhjælp og har doneret alt fra masker og medicin til hospitalsrespiratorer. I Kina anslår Ouyang (2020a), at de buddhistiske grupper tilsammen har bidraget med 107 millioner RMB, herunder Mt. Putuo Buddhist Associations donation til det nybyggede hospital i Wuhan. I Sri Lanka blev opfordringen til at donere til den statsligt etablerede COVID-19 Health Care and Social Security

²¹⁴ <https://www.msn.com/en-sg/video/viral/thai-buddhist-monks-give-lucky-charms-to-devotees-to-protect-them-from-COVID-19/vi-BB11BITR?ocid=scu2>.

²¹⁵ <https://twitter.com/kojomrmt/status/1252206301846749185>. Allerede i maj havde over 300.000 set den streamede video af Buddhaen, der ekstraordinært var åbnet i templet for offentligheden, og 118.000 posts figurerede på hjemmesiden dertil, flere af dem med bønner om epidemiens afslutning (Cavaliere 2020, 10).

²¹⁶ <https://www.scmp.com/video/coronavirus/3100310/buddhist-waterfall-meditation-helps-japanese-cope-stress-COVID-19>.

²¹⁷ Bentzen 2020.

Fund (CHCSSF) fulgt op ikke bare af toneangivende buddhistiske templer, men også af muslimske forretningsmænd (Silva 2020, 22). Thailandske National Office of Buddhism udgav i maj en e-bog med anvisninger til klostrene om sundhedsmæssig opførsel, herunder påbud om korrekt hygiejne.²¹⁸ Tibetanske munke har taget idealer om bæredygtig nødhjælp til sig, og billeder af maskesyende munke er gået viralt på sociale medier.

Især i Sydøstasien er buddhistiske klostre afhængige af almisser fra befolkningen, og en generelt faldende økonomisk aktivitet har også sat sit præg på klostrenes økonomi. I Thailand har buddhistmunke vendt den traditionelle gaveudvekslingspraksis på hovedet. I stedet for lægfolk, der donerer almisser til munkene, har munke indsamlet mad og medicin til uddeling hos nødstedte og uformuende buddhister.²¹⁹ Apipoonyanon (2020) foreslår endog, at thaierne på grund af COVID-19-krisen og munkenes hjælpearbejde søger tilbage mod religionen, der på længere sigt altså kan optjene både symbolsk, social og måske endog økonomisk kapital på krisen.

Diskrimination og anti-muslimsk retorik

Både den japanske (2011) og sydøstasiatiske (2004) tsunami fremkaldte religiøse forklaringer på lidelse og katastrofer. Dårlig karma og gudernes straf var tilbagevendende fortællinger hos både politikere og religiøse eksperter. Corona-pandemien har ikke på samme måde dannet ramme for sådanne religiøse sygdomsforklaringer i den buddhistiske verden. Til gengæld har den også i buddhistiske lande været brugt politisk, og diskurser om 'de andre' har været del af sygdomsfortællingen. Donald Trumps insistensen på at kalde COVID-19 for 'den kinesiske sygdom' har resulteret i diskrimination mod asiater i både USA og Europa, og den japanske nationalistiske gruppe Happy Science (hvis nyreligiøse relation til buddhisme kun er indirekte) var tidligt ude med forklaringer af COVID-19 som en 'kommunistisk virus' er kinesisk biokemisk krigsførelse.

I Sri Lanka var de tidligste udbrud primært via srilankanske arbejdsmigranternes hjemrejse til øen fra Italien (Silva 2020, 17). Alligevel har buddhistiske nationalister brugt anledningen til religiøst at stemple muslimer som bærere af smitten, blandt andet med henvisning til forsamlinger i forbindelse med begravelser. Af samme grund blev der – under lavmælt muslimsk protest - indført forbud mod begravelser, og kremeringer er som i buddhistisk tradition blevet den legitime standard. På sociale medier er den igangværende konflikt mellem buddhister og muslimer taget til, og hentydninger til muslimers rolle i pandemien og generel anti-muslimsk retorik er – ligesom i Myanmar (Nachemson 2020) - blusset op på grund af COVID-19 (Silva 2020: 24-30).

Corona-coping som buddhistisk praksis

"At tildække munden er at engagere sig i buddhistisk praksis" er en moderne sotozen-buddhistisk COVID-19-tilpasset fortolkning af den japanske zen-buddhistiske munk fra det 13. århundrede Dogen, hvis tanker også legitimerer håndvask og afstandskrav.²²⁰ Den japanske regerings opfordring til national 'selvbeherskelse'

²¹⁸ Borchert 2020.

²¹⁹ Schedneck 2020a.

²²⁰ Dogen har i sit store mesterværk Shōbōgenzō angiveligt skrevet, at "det er ikke sådan, at der ikke er stor oplysning med munden tildækket". Afstandskravet finder sin historiske parallel i sætningen "vi må vise lydighed på afstand, adskilt af hegn og mure eller adskilt af bjerge og floder" (Soto Zen 2020).

(*jishuku*) kan sagtens overføres til buddhistiske idealer, og corona som anledning til at understrege væsentlige buddhistiske principper har været del af en udbredt coping-strategi hos skribenter på sociale medier, nogle endog med overbevisningen, at den buddhistiske dharma nærmest er skabt for sådanne tider.²²¹ Læren om lidelse og altings sammensathed udlægges som klart illustreret ved en sådan global pandemi, med opfordringen til at møde udfordringen med *mindful* sindslikevægt, visdom og medfølelse (*metta*).²²² De forholdsvis moderate udbrud og dødstal i forbindelse med COVID-19 i 'buddhistiske' asiatiske lande²²³ har fået såvel nødhjælpsarbejdere og journalister til at spekulere i mulige forklaringer herpå.²²⁴ Hvorvidt denne tillægges den buddhistiske hilsen (uden håndtryk), idealer om indbyrdes afhængighed og omsorg, respekt for naturen i udpræget landlige befolkninger, erfaringer med tidligere SARS-epidemi, autoritative regimer med magt til at pålægge restriktioner eller blot manglende testkapacitet er elementer, som et længere tidsperspektiv på corona-krisen muligvis kan understøtte eller afkræfte.

Litteratur

- Apiponyanon, Chidchanok 2020. "Impact of COVID-19 on the Life of Urban Buddhists in Thailand". <https://ari.nus.edu.sg/20331-47/> (set 17.12.2020).
- Asean Briefing 2020. "COVID-19 Vaccine Roll Outs in ASEAN & Asia – Live Updates by Country". <https://www.aseanbriefing.com/news/COVID-19-vaccine-roll-outs-in-asean-asia-live-updates-by-country/> (set 17.12.2020).
- Bentzen, Jeanet Sinding 2020. "In crisis, we pray: Religiosity and the COVID-19 pandemic". *COVID Economics* 20: 52-108.
- Borchert, Thomas 2020. "Overlooking official responses: Thai Buddhist institutions and COVID-19" <https://tif.ssrc.org/2020/09/03/overlooking-official-responses-thai-buddhist-institutions-and-COVID-19/> (set 16.10.2020).
- Borup, Jørn 2020. "coronavirus sætter verdens religioner under pres". Videnskab.dk <https://videnskab.dk/forskerzonen/kultur-samfund/coronavirus-saetter-verdens-religioner-under-pres> (set 16.10.2020).
- Buddhistdoor 2020 "Buddhist Organizations in North America Offer Online Retreats and Programs in Response to Social Distancing" <https://www.buddhistdoor.net/news/buddhist-organizations-in-north-america-offer-online-retreats-and-programs-in-response-to-social-distancing> (set 16-10-2020).
- Cavaliere, Paula 2020. "Religious institutions in Japan responding to COVID-19-induced risk and uncertainty: some preliminary considerations". *Journal of Religion in Japan* (Advance Articles, 1-33).
- Chia, Jack 2020. "Cyber Dharma: Celebrating E-Vesak in Singapore", *Asia Research Institute, National University of Singapore* <https://ari.nus.edu.sg/20331-10/> (set 16.10.2020).
- CoronAsur. Religion & COVID-19. https://ari.nus.edu.sg/coronasur-home/?fbclid=IwAR00JihAIX_DAVN1XNMHijHGtjbDn5DxT_j2AEvoDg8ogOOoQuu0H3IcMAE (set 17.12.2020).

²²¹ Meyers 2020.

²²² Schedneck 2020b.

²²³ Asean Briefing 2020.

²²⁴ Hør fx podcast: The Religion and Ethics Report 2020.

- Global New Light of Myanmar 2020. "Sayadaws recite parittas on flight over Myanmar for protection amidst COVID-19 outbreak" <https://www.gnlm.com.mm/sayadaws-recite-parittas-on-flight-over-myanmar-for-protection-amidst-COVID-19-outbreak> (set 16.10.2020).
- Ewa Hongwanji 2020. *Virtual Obon Service and Bon Dance* <https://www.youtube.com/watch?v=w9Yt8qO1H68> (set 16.12.2020).
- International Committee of the Red Cross 2020. "Buddhist Management of the Dead and COVID-19". https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/002_buddhist_management_of_the_dead_and_COVID-19_web.pdf(set 16-10-2020).
- International Movement Against All Forms of Discrimination and Racism (IMADR) 2020. "Inputs for Thematic Report on the Rise of Anti-Semitism and other Forms of Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance in Times of COVID-19" https://imadr.org/wordpress/wp-content/uploads/2020/06/IMADR_Racism-and-COVID-19_12June2020.pdf (set 16-10-2020).
- Jivaka Project 2020. "The Pandemic — Primary Sources: A collection of primary source material that would be especially good for use in the classroom" <http://www.jivaka.net/buddhism-in-the-pandemic/> (set 16-10-2020).
- McLaughlin, Levi 2020. "Japanese Religious Responses to COVID-19: A Preliminary Report" <https://apijf.org/2020/9/McLaughlin.html> (set 16-10-2020).
- Nachemson, Andrew 2020. "Racism Is Fueling Myanmar's Deadly Second Wave of COVID-19". <https://thediplomat.com/2020/09/racism-is-fueling-myanmars-deadly-second-wave-of-COVID-19/> (set 17.12.2020).
- Ouyang, Nan 2020a. "How is Chinese Buddhism Coping with the COVID-19 Pandemic?" <https://ari.nus.edu.sg/20331-3/>. (set 17.12.2020).
- 2020b. "Reactions of Touzi Buddhist Monastery in Tongcheng, Anhui, China to COVID-19". <https://ari.nus.edu.sg/20331-42/>. (Set 17.12.2020).
- Salguero, Pierce 2020. "How do Buddhists handle coronavirus? The answer is not just meditation" <https://theconversation.com/how-do-buddhists-handle-coronavirus-the-answer-is-not-just-meditation-137966> (set 16-10-2020).
- Schedneck, Brooke 2020a. "Buddhist monks have reversed roles in Thailand – now they are the ones donating goods to others" <https://theconversation.com/buddhist-monks-have-reversed-roles-in-thailand-now-they-are-the-ones-donating-goods-to-others-142899> (set 16-10-2020).
- 2020b. "5 Buddhist teachings that can help you deal with coronavirus anxiety". <https://theconversation.com/5-buddhist-teachings-that-can-help-you-deal-with-coronavirus-anxiety-134320> (set 16-10-2020).
- Schontal, Ben & Jayatilak, Tilak 2020. "Religion amid the Pandemic: A Buddhist Case Study" https://www.academia.edu/43382417/Religion_amid_the_COVID_19_Pandemic_A_Buddhist_Case_Study (set 16-10-2020).
- Silva, Tudor Kalinga 2020. "Identity, Infection and Fear: A Preliminary Analysis of COVID-19 Drivers and Responses in Sri Lanka", *International Centre for Ethnic Studies* <http://ices.lk/wp-content/uploads/2020/05/IDENTITY-INFECTON-AND.pdf> (set 16-10-2020).
- South China Morning Post, Sept. 4. "Buddhist waterfall meditation helps Japanese cope with the stress of COVID-19 pandemic". <https://www.scmp.com/video/coronavirus/3100310/buddhist-waterfall-meditation-helps-japanese-cope-stress-COVID-19>. (set 16-12-2020).

- Soto Zen 2020. "Soto Zen under New Normal". [https://global.sotozen-net.or.jp/eng/library/leaflet/new-normal/pdf/20200819Zazen under New Normal.pdf](https://global.sotozen-net.or.jp/eng/library/leaflet/new-normal/pdf/20200819Zazen%20under%20New%20Normal.pdf) (set 16.12.2020).
- Srinivas, Tulasi 2020. "India's goddesses of contagion provide protection in the pandemic – just don't make them angry" *The Conversation* <https://theconversation.com/indias-goddesses-of-contagion-provide-protection-in-the-pandemic-just-dont-make-them-angry-139745> (set 23.11.2020).
- The Religion and Ethics Report 2020. "Has Buddhist culture helped stem the coronavirus?" <https://www.abc.net.au/radionational/programs/religionandethicsreport/buddhist-monks-in-thailand/12481642> (set 17.12.2020).
- Thich Nhat Hanh Foundation 2020. "Practice Resources in a Time of Uncertainty". <https://thichnhatanhfoundation.org/COVID-resources-dharmataalks?fbclid=IwAR0ydG7n4cydlsP-cTQZrroECSNbnwCObRLgQ8ng8HmbibT0wb6nC7HXhtw> (set 18.12.2020).